

ΜΟΣ ΙΑΡΧΕΙΟΝ ΙΒΛΙ
 'Αραβ. //

Ο 'ΑΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΙΑΡΧΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Θ. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

Τό πρώτον εν 'Ελλάδι ιδρυθέν γραφείον Αντιπροσωπειών και Αποκομμάτων του Έθνους.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ (COUPURES)

ΑΘΗΝΑΙ

Απόσπασμα
 ονολογία

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΜΑΣ ΕΡΕΥΝΑ

ΟΜΙΛΟΥΝ ΟΙ ΝΕΟΙ

ΑΙ ΚΑΙΝΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ
 ΟΙ ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ
 ΑΓΩΝ ΤΗΣ "ΧΘΕΣ", ΚΑΙ ΤΗΣ "ΣΗΜΕΡΟΝ",

ΦΑΝΗΣ ΜΙΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ο κ. Φάνης Μικαλόπουλος, ο σημερινός ομιλητής άνηκε στον κύκλο των Νέων, που έντετακτά έρχονταν στις στήλες του «Λόγου» τον Άδηνον. Είπε της ίδιας εποχής με τον Κλέωνα Πράσον, τον Δημόδηγν κλπ., και της ίδιας σχολής, μπορεί να πει κανείς μ' αυτός.

Τό έργο του, κριτικό κυρίως είναι πολύ λιγοστό, και γι' αυτό ίσως να μην εινε πολύ γνωστό στον πολύ κόσμο. Φοιτών εν τούτοις πώς ή γνώμη του πρέπει ν' άκουσθαι πολύ προσεκτικά. Στέκει σ' ένα έκτετατο άρκετά αντικειμενικό, σφριδρό στο περιώδιο της σημερινής λογοτεχνικής ζωής άριστο μέτρο στο να μελετά έκείνα που γράφουν οι άλλοι, γράφοντας κι ο ίδιος μόνον όταν έχει κάτι ζυμωμένο να πη... Όλα αυτά δέν μπορούν παρά να κάνουν πολύ άξιόπροςετη τη γνώμη του.

— Διαβλέπετε κ. Μικαλόπουλε νέες τάσεις στη λογοτεχνία μας;

— Μ' ερωτάτε, άν έχουμε, σήμερα, πραγματικά νέες τάσεις στη φιλολογία μας.

Γιά να υπάξω νέες τάσεις σε μία φιλολογία, σε μία Κοινωνία, σε μία Ζωή, γενικά, πρέπει τις τάσεις αυτές να τις δημιουργεί ή άνάγκη μιας άλλης, μιας καλύτερης, μιας άριστοτερης άρχων και συστημάτων άλλων σ' άπαιτούντων άρχων και συστημάτων άλλων στην 'Ελλάδα ποτέ δέν άπαιξαν τέτοιες ανάγκες ζωική ή πολιτική ποτέ την νεοελληνική διάνοια δέν άπαιχόλησαν προβλήματα, προβλήματα εθνικά, κοινωνικά, οικονομικά, προβλήματα έστω τάσεων φιλολογίας άν έξαιρέσει κανείς τό γλωσσικό ζήτημα, που τό άνεκίνησε ή φιλοδοξία του Ψυχάρη κι ή άνάγκη μιας οδισιατικής δημοτικής μορφώσεως, όλα συνέβαιναν, στον τόπο μας, μοιραία, χωρίς σκοπό μελλοντικό, χωρίς κτεύθυνση, χωρίς την προηγοή νη έρευνα των άνεκινωμένων ζητημάτων παρ' όσον τό εθνικό ζήτημα ένώ δημιουργούσε τη μεγάλη 'Ελλάδα, ο Λαός, ή Κοινωνία, αυτοί οι έπιστήμονες έμεναν ξένοι πρός την έργασία και τις έντατικές προσπάθειες μεριών μάλιστα οι περισσότεροι απ' αυτούς άντέδρασαν από κομμάτι φαριστικό πρός τό συντελεσμένο έργο της δημιουργίας μιας 'Ελλάδος οικονομικά άτάκτους και τόσο γιατί άγνοούσε πως μόνοι οι όργανοί ένης προσπάθειες, με καθωρόμενον αντικειμενικό σκοπό φέρουν τελειότητα ή Νίκη και στη φιλολογία μας ή ίδια συνειδησία παρουσιάζει, ή αυτή έλευση σκοπού, γνοούνα μ' έκεί πως ή φιλολογία προηγείται όλων των μεγάλων άναγεννήσεων, όταν προκείται περί κοινωνικών μεταβολών όπου διακρίνετε άνησχία στις φιλολογικές τάσεις έκεί περιμένετε μία κοινωνική μεταρρύθμιση.

Άλλ' άν στρέψουμε τό βλέμμα σ' ένα παρελθόν, κατά τό όποιο μόνον—κατά τη γνώμη μου—έπαιξαν σκοποί, κοινωνικές, τά

πράγματα στη φιλολογία μας δέν συνέβαιναν όπως σήμερα ή εποχή, την όποια έντιμωται, εινε ή μεγάλη φιλολογική άναγέννησις, που προηγήθηκε της Έπαναστάσεως του 1821 μόνον τότε ή φιλολογία μας κινήθη από τη μετριοτήτα των δημιουργών και παρ' όλα την άνακάρκεια των μέσων, μόνον τότε είχε σκοπούς κοινωνικούς, σκοπούς, έπιδρωθέντες τό περιβάλλον, όποιους έχει κάθε άνώτερη τέχνη ή Σοφιστική, οι Σοφοί, οι Μηνάδες, οι Διαιρητοί, οι Κορυαίτες, αυτοί ο Σολωμός, είχαν σκοπούς, είχαν κατεύθυνση, είχαν γενική ΔΕΔΟΧΕΝ γιά τούτο κι ή 'Ελληνική έπαναστάση δέν έπρόβλεπε άπαρ' όσην ήθικώς γιά νη δεχθεί τον γώνα άσβεπτόντας στην τότε στήση της φιλολογίας δέν μπορούμε παρά ν' άρξώμενος σήμερα με ξένο, που συμβαίνει γύρω μας; και πραγματικά; άν έξεραίσι κανείς τό Βαλκανικό και μεριούς γεωτέρους, όπως τό Γιαννόπουλο, τό Σκληρό, τό Δραγούνη, και μία χορεία νέων άνδρων, στην 'Αλεξάνδρεια, που τίπασε τό «Βελία της Ζωής» σήμερα δέν έχουμε τίποτε άλλο άξιο προσοχής, από άπόψεις κατεύθυνσης, τόσο στη Ζωή, όσο και στη Φιλολογία και την Έπιστήμη έκείνης πρέκει να τονίσουμε τη δράση του μοναδικού έκείνου περιόδικου, του «Διονύσου» καθώς και τη τελευταία περίοδο των «Γομμίτων» και κάποιες έδόσεις του έργατικού κέντρου από τό σκοπό που παρουσιάζουν τά λοιπά έργα δίνον την έντύπωση ξεφισμών στον αέρα.

Όμως εινε έντιμη μια βιβλία με μία άνώτερη ένατένηση της ζωής; με μί καθωρόμενη κοινωνική τάση μεταρρύθμιση στη 'Ελληνική ή Φιλοσοφική και κοινωνική βιβλιοθήκη του Φέξη προφέρεται πολλά στην άρπυγία κάποιων ζητημάτων, μέσα μας, ζητημάτων οδισιατικών, ζητημάτων που μέλλον ν' άκρίβησαν έπίδραση στην κοινωνία μας; γιά πρώτη φορά στην 'Ελλάδα διοχετεύεται τόσο πνεύμα δημοκρατικό και κοινωνικό γιά πρώτη φορά τόσο ομαλικά σέψη κυλιόρροη μέσα στις φλέβες της κοινωνίας μας; σήμερα ζέπειση, έχουμε μεταρρυθμισμένο, έστω και κακό, τούς κορυφούς Ρώσους; ποση συγγένεια δέν έχει ή ένδοξη ψυχή τό λαού μας με την ψυχική συνδρομή των Ρώσων; τον Κνυτ Hamsun σχεδόν δολιχόρ τον Ίψεν, μερικά διηγήματα των έπαναστατικών έργων συγγραφέων και πλείστα άλλα βιβλία οδισιατικώτατα περιεχομένων άν άγορεύεται ό ή μα τό βιβίο στην 'Ελλάδα, άν κύλιόρροει σε πολλές έδόσεις τούτο προσέχεται εν τούτοις οι μεταρρυθμίσεις αυτές έξυπνησαν τό νεοελληνικό μυαλό και τό κίνησαν πρός όρισμένες κατεύθυνσεις ύψιστου κοινωνικού ενδιαφέροντος; διαπιστώθηκε μάλιστα κι ή γνώμη της σοφικής κριτικής πός ή βαρύτερη όρισμένη έρευνα, μετρώται με την έπίραση, που άσπει στην κοινωνία, με τό πλήθος των άναγνωστών του.

Άλλ' ίσως πο άπατήσουν μερικοί πως ή έρχη δέν έχει σκοπούς κοινωνικούς και πως τέχνη έξυπηρετεί όρισμένες ψυχικές κατατάσεις και τίποτε περισσότερο αυτό μπορούν άν τό πού τεχνικά ξένον προηγμένο φιλολογικό έπιτόρεται να τό λέγη ένας Willet στην Αγγλία, ένας Verlain στην Γαλλία; άλλ' στον όπο μας, όπου μία κοινωνία άμύρρωτος ήθικώς ζητεί κάτι οδισιατικώτερο, στον τόπο μας, έγω, οι τεχνικά όφείλουν να τείνουν στην καμύρρωση ενός κοινωνικού περιβάλλοντος ή περισσότερο μέλλοντος; αυτό άλλως τε ο έπίσχυρε και την έμπιστοσύνη του κοινού μας όρος τε νεοελληνική έρευνα και τό σεβασμό πρός τούς άσχιολομένους με τά γράμματα ή κοινωνία, παρ' όσα και άν λέγονται, πάντοτε παρακολουθεί τούς άξιους έκτιμήσεως τεχνικά; σεβασμός πός θέλετε ή Κοινωνία να σεβασθή ζήντας, που παρουσιάζονται με έργα, όπως ζειντα, που δημοσιεύουν τά σύγγραφα 'Ελληνικά περιόδικά και ο «Νουμάς» λόγω χάριτος; τίς θέλετε ή κοινωνία να χειροκροτήσει έργα άν του Ψυχάρη, που στην πρώτη τους έπαφή έως χειροκροτάνει ή άηδία, ή ήθια γλωσσικά, ήθικώς, καλλιτεχνικά; δυστυχώς οι σημερινοί τεχνικά γράφουν μόνο γιά τη γλώσσα ή γράφουν άπομυθωμένοι ξένους, πλείπτες τάξες, συγγραφέες; τότε μόνον ήπατοκίτουμε φιλολογία, όταν μία σειρά νέων δημιουργών προσφέρει στην 'Ελληνική κοινωνία έργα, που θα έξυπηρετήσαν κάποιο κοινωνικό ιδεώδες, άνεκίτητος άν τό ιδεώδες αυτό λέγεται εθνικό, διεθνιστικό ή κομμουνιστικό άς μάθουν δέ πως γράφονται έργα άληθινά, έργα σύγχρονα, γενικό ένδιαφέροντος, έξυπηρετούν οδισιατικώτερα και την πατρίδα τους, παρά γράφονται έργα μέτρια, ήθωρακιστά περιεχομένου τονίζω δέ πως μί τάση πίντοτε θεωρήθηκε ή ύψηλότερη; ή τάση του νη συγχρονίζεμεθα με τό περιβάλλον μας, με τις γύρω μας ιδέες, με τις ύποθέσεις της έκστήσης—ή τάση του νη έπικοινωνούμε με ό,τι ζωικώτερον έχει ο αιώνας; την ύπόθεση αυτή συζητώ ιδιαίτέρως στο διαποδορικό κέντρο των καταστάσεων μας—τό ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ.

— Και γιά τό ζήτημα των Νέων και των Παλιών πώς εινε ή γνώμη σας κ. Μικαλόπουλε;

— Άναμύρρωτος οι παλαιότεροι ήπαροσαν καλύτερον φιλόποιο, έργατικώτερον, στήρικτικώτερον, περισσότερο όργανωμένοι, πολλή μάλιστα δίνον την έντύπωση καλκέντων» ο Παπαδιάντης, ο Βασιλιάντης, ο Παλαμάς, ο Κορυαίτης, ο Ψυχάρης, ο Κορυαίτης, ο Βλαχογιάννης, ο Πάλλης έγραφαν τόμους οδολιχόρ και οδούτος; και όδους της φιλολογικής δράσεως; ομιήματα, διηγήματα, μεταφράσεις, πύθωρες, ποιήματα, πολλοί μάλιστα έξυπηρετήσαν και την ιστορία έπιτυχεστάτα; έκίνησαν ζωή γύρω τους με τον όγκο της έργασίας τους; και την πληθώρα των ζητημάτων που άνεκίνησαν πρδόν τό σφάλμα τους εινε ότι θέλησαν να καταπισθύν όσα και να έπιτύχουν στα έλάσιστα. Άπ' όλα τον Παλαμά λόγω χάριτος δέν θα μείνουν παρά λίγα ποιήματα, ένψ δολιχόρ ή κριτική έργασία του έκρηδύθη ήδη; έδιδε άπειρα ζητήματα έκπαιχια, προσοπισία κι άλλες φορές; από βέβαιος σφαλής; Έπερίσεως να έπιβάλλη μεριώτατος τεχνικά ως καλλιτέχνης άπέροχους... τό ίδιο μπορεί να πη κανείς και γιά τούς λοιπούς ήπα έαν έαρετικώς μετρώμετες; άν έξαιρέσει κανείς κάποιά διηγήματα του Παπαδιαντή, κάποιες γλωσσικές μελέτες του Ψυχάρη (Ταλλισί) κάποιες σελίδες του Βλαχογιάννη και κάποια τραγούδια γιά τό παιδικό τό Πάλλη τά λοιπά έργα τους εινε σ' ή μη γράφτηκαν ποτέ; τούτο μάλιστα τό βλέπω μενχιρίστηση γιάτί άλλοι μόνον στην νόηση, και τό μέλλον άν έκωλύθησαν πιστά τίς ύποθέσεις των νέων αυτών, παραμείναντες τό μόνον ύπόδειγμα που μπορεί νη μελετήρη μάλιστα στην 'Ελλάδα, τό Σολωμό γιάτί οι παλαιοί δημοτικιστά ός ύπόδειγμα μεν γλώσσας ύποδεικνύον την άκμα χυδαίότητα ως καλλιποθησαν έπίορη, ως ζωική δέ κατεύθυνση και αντίηκώτερη ήθικη μεταξύ των παλαιότερων έξαιρέση μοναδική μπορεί να θεωρηθή ή έργασία του Ροζηνι ή Ραϊδής ως πνεύμα συγχρονισμένο, ως άνηχοτος κυριαρχών μέσα στις ένταλίψεις του περιβάλλοντος, ως εισηγητής, τέλος όρισμένων ύπόψεων, εινε άναμφίβολος ο μόνος εισηγητής; ήμεις άρχός, που ίσοστήριζε με βασικά έπιχειρήματα και σταθεά άξιώματα; εινε ο μόνος που ζήση θα έαι μαρτυρητό χρονικό διάστημα και θα μελετάται πάντοτε ως συγγραφέας και κριτικός που γνώριζε τί ήθελε και που έγραφε πραγματικά, ό,τι έπίστευε.

Άλλ' από της χορείας αυτών των παλαιότερων κατεξέλειαν μερικοί νεώτεροι, που ιδεών πός ο Ψυχάρης κι ο Παλαμάς δέν θα κατορθώναν να δόσουν στην νεοελληνική τέχνη ό,τι της έλειπε; την έκτετακότητα και τη ζωή ο «Διονύσου» στάθηκε τότε, τό κέντρο της νέας αυτής ζωής; και κανείς άπό των καλύτερων λογοτεχνών μας από άπόψεως γλωσσικής μετριοπαθείας κι έκτεκτικής δημιουργικώτερος; έννοώ δέν μοκα τίτη Κ.μύση και τό Κ. Χατζόπουλο από άπόψεως βαθύτερης κοι-

νωνικής ματιάς έξεταξιόενος ο Καμψός; θα μένει ένα ύπόδειγμα «διαματένης σκληρότητας» μέσα στο πλαίσιο, στείο, και φθισαγές περιβάλλον του.

Ο Χατζόπουλος δέν είχε την όρημύ του Καμψός; άλλ' σ' αυτόν κυρίως όφείλουμε την πρόοδο της γλώσσας που δέν εινε μικρή σ' όποιήματά του, παραβαλλόμενα με τά σωμαφόδη, οητορικά κατασκευάσματα του Παλαμά ή γλώσσα δέν εινε παύση σ' ό,τι χέρια του τεχνική, όπως ή θέλησε ο Ψυχάρης; ούτε εινε δυνατόν νη νη ή ήσασμε τον πλούτον της από τό νεγρά γλωσσάρι; ή γλώσσα δέν εινε ένα φυσικό καθ' ότως, άλλα κι ένα κοινωνικό γεγονός, που όφείλει νη σεβεται ό τεχνική, να μεταβάλλη και τροποποιή όχι άδυσχεράτως άλλ' ύπακούοντας στις έκείνοτες κοινωνικές ανάγκες; σε ποιά 'Ελληνική Κοινωνία μιλήθηκε ποτέ ή γλώσσα του Ψυχάρη; την ήμερος ποι κανείς στα χείλη ανθρώπων;

Η εποχή της άπομυθώσεως πολλών νέων από τό γλωσσικό ιδίωμα του Ψυχάρη μπορεί νη χαρακτηρησθή ως πη από άναγέννηση της νεοελληνικής φιλολογίας; άκριβώς τότε παρουσιάζτην οι καλύτεροι δημιουργοί, που χριάζαν λογικό όρημο στη γλώσσα και τό «ίθημα» τότε άρχισαν νη δούν κοινωνικός ο Χριστομάνος, ο Δραγομής, ο Γιαννίπουλος, ο Νοβιάνας, ο Σενοπούλος και κη έξοχην ο Σπύρος Μελάς, τό έκαιετικό άλλ' άνορεύοντο αυτό νεοελληνικό μυαλό, και μί πληθώρα πολλών άλλων λογών νη έπιστήμονων, ποιές θάρρηθη πός όλοι αυτοί δέ συνετέλεσαν τόπος στην λαϊκή έπαναστάση του 1909; Δυστυχώς την μετά ταύτα φιλολογική και κοινωνική δράση διακρίπει ο πολύμοδος όργανισμός της τελευταίας δεκαετίας; οι νεώτεροι δέν κατορθώσαν ούτε να μορφωθούν όπως πρέπει ούτε ναποκτήσουν τη ψυχική έκείνη ήρεμία, που χρειαζόταν άναγκάως με γιά γούρη κανείς κάτι βιώσιμο; όση δέ τυχόν έξαμώλωση νη δούν κοινωνικός στη φιλολογία επιδιώκοντες κάποιο ιδεώδες άνώτερο, όπως ο Στελιανός ο Καζαντζάκης κι ο Βάρναλης κ' αυτοί δέν άνήκουν στους κατ' έξοχην νέους; κανένας απ' αυτούς, φερόντας, μ' από δική του άφρηγία δέν εινε όντως νη ζωική σταθερός άπό, κι οι τρεις έξαμώλωση μορφώμενοι, και συνεχώς γράφοντες; κατά τη γνώμη μου ο Στελιανός μπορεί νη θεωρηθή ως άπομυθωμένος, ίσως τοδ' ο τελευταίος του προσάσειτε άπευθύνόμενος; όσα κινώ περισσότερο μορφωμένο ή προκλήσαν τό γέλιο; ίσως τον Καζαντζάκη, άσβεπτόντας στο τελευταίο του έργο, περίμενο άήγητο περισσότερο από τό Βάρναλη και καλκέντων; ίσως εινε ο μόνος που άκλυθουσε ή όρισμένο ιδεώδες κι ίσως γι' αυτό φέρει σε τέλος τό «άναλαβε» άναμύρρωτος τό κοινωνιακόν ιδεώδες, τό ιδεώδες της παγκόσμιας αδελφότητας, τό διεθνιστικό, της άναμύρρωτης της έργασίας; άναλόγως, τό ιδεώδες, τέλος, της 'Αρχής; διά της συνεννόησεως των τάσεων άποτελεί σήμερα τό μόνο βιώσιμο, τό μόνον έπικτό, τό μόνο ποθούμενο κάθε τιμής συνειδησεως ιδεώδες.

Ο,τι κυρίως έλειπε, ό,τι κυρίως έλειπε και ο σκοπός δέν εύρέθηκε, δηλαδή, ένας ισχυρός δημιουργός ούτε πός της Έπαναστάσεως ούτε πός αυτής, ένας άρχηγός μιας δημιουργικής παραδόσεως, που θα περιέβαλε με άκαταμάχητο ήθικό κέντρο την έργασία του, όπως άσπε να δημιουργήση μί κατεύθυνση καθωρόμενη στη φιλολογία μας; ο Κορυαίτης κι ο Σολωμός δέν μπορούν νη σταθούν τό ύψος του μεγάλου τεχνική έπίσης τό δημοτικό τραγούδι εινε άνεπαρκές γιά νη δημιουργήση γλωσσικών και φιλολογικών ιδεώδων; άλλ' όμως άν άπλειώμεθα γύρω μας κάτι κινείται άνώτερο; εινε τό κριτικό πνεύμα της νεότητος άνώτερο κάθε άλλης εποχής; κι' όπου ύπόρχει άσφαλές κριτήριο πλέμα δημιουργικής έργασίας έκεί γλήγορα μέλει ν' ήδηση και τό δένδρο της μεγαλίας, της ζωτικής δημιουργικώτερος; ός έπιτύχου.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΑΡΜΙΔΗΣ